

De fabriek in Botoegtsjak, waar het uranium werd verwerkt.

FOTO GERARD JACOBS

In de eerste helft van deze eeuw werd er goud gevonden in de Kolyma, het ontoegankelijk bergland in Oost-Siberië. Een leger pioniers trok naar 'het land van de witte dood', waar het kwik in de lange winter daalt tot min 60 graden, en al gauw daarna volgden de gevangenen. Ze kwamen om goud en uranium te delven, en om te sterven. Niemand weet precies hoeveel het er geweest zijn, misschien een half miljoen, misschien ook drie miljoen. Gerard Jacobs reisde vier weken door het gebied waarvan alleen de trekwegen de grenzen kennen – op zoek naar een geschiedenis die slechts een enkeling kan en durft te beschrijven. Vandaag het eerste van een serie van drie verhalen.

door Gerard Jacobs

HET LAND

VAN DE

WITTE DOOD

ZE WOONT in een houten krot op het einde van een doodlopende steeg waar de sneeuw in de winter haar toechtende deurt blokkeert.

Ze zit buiten in de middernacht-zon, alleen, op een stapel brandhout. 'De buren weten dat ik in het kamp heb gezeten', zegt ze. 'Ze negeren me. Ze zeggen dat ik een misdadiger ben.' Ze slaat de muigen gelaten van zich af. 'Het was oorlog', vertelt ze. 'De Grote Vaderlandse Oorlog. Ik was een jong meisje. Mijn ouders waren gestorven. Mijn grote broer zorgde voor me. Hij was erg trots op me. Hij vertelde iedereen hoe mooi en lieflijk ik was.' Ze lacht voorlichtig en veegt het vette haar uit haar gezicht. 'Het waren zware tijden. We hadden geen papier om brieven te schrijven. Ik werkte in een drukkerij en op een dag stal ik 47 velletjes papier. De ploegbaas ontdekte het en ik werd gearresteerd.' Ze begint zachties te huilen. 'Ik schaam me niet', zegt ze, haar mond bijeenrapend. 'Ik was jong en onbezonnen.'

Zinaida Shepel kreeg acht jaar dwangarbeid, en zoals zoveel in die jaren werd ze naar de Kolyma gestuurd, een wekenlange treinreis in een overvolle veewagon, levend op water en brood, dwars door Siberië naar Vladivostok. Wie de treinreis overleefde werd per vrachtboot naar Magadan verscheept, waar de vrachtwagens wachtten om de gevangenen naar de strafkampen in de bergen langs de Kolyma-rivier te vervoeren. 'Ik bofte', zegt ze. 'Ik was tenslotte maar een crimineel. Wij, de gewone misdadigers, waren de vrienden van het volk. Ze zeiden dat wij waren ontspoord en dat wij heropgevoed moesten worden. Wij kregen de beste baantjes in het kamp, het beste voedsel. De politieke gevangenen, die hadden het 's zwaars. Dat waren de vijanden van het volk. Zij kwamen hier om te sterven. En ze stierven, allemaal.' Ze zwijgt en vouwt haar armen voor haar borst, alsof ze zich wil beschermen tegen de herinneringen. 'Ik werd te werk gesteld als kinderopas bij een van de bewakers van het kamp. Hij was een slechte baas. Hij zei: je bent zo jong en zo mooi. Ik zal vragen of je je vrijlaten. Hij heeft het nooit gedaan', zegt ze. 'Ik was zo goedgevolig.' Ze zwijgt verlegen.

Na een jaar verloor Zinaida haar baan. Overdag mocht ze met het kind door het dorp lopen waar de bewakers woonden, maar op een middag ging ze met het kind naar het café. Ze werd gearresteerd. 'Ik was zo stom', zegt ze. 'Maar ik was jong en zat nog vol leven. Nu moest ik hout kappen, drie kubieke meter per dag, dat was de norm. De stammen waren soms wel drie meter lang en een halve meter dik. Ik was een stadsmeisje. Ik wist niet hoe je hout moest kappen. Het was zo koud.' 'Vijftig graden onder nul, maanden achter elkaar. Maar iedere dag moesten we om zes uur opstaan. We werkten tot acht uur 's avonds. Maar het werk hield je warm. Wie de noorn niet haalde, werd 's nachts in de isoleercel gestopt, zonder voedsel, zonder verwarming. Soms was het zo koud', zegt ze 'dat de lucht bevroor. Je kon niets zien. Je kon de bomen alleen maar horen vallen. Veel vrouwen werden verpletterd onder de omvallende bomen.'

'Ik vraag hoe de levensomstandigheden in het kamp waren. Ze zijn op haar lip en staat op. 'Mij is niets overko-

men. Ik rookte niet en verdeelde mijn tabaksrantsoen onder de andere gevangenen. Mij lieten ze met rust.'

'Het waren bossen', zegt ze na een lange stilte. 'Ik herinner mij Nadja. Op een nacht werd ze met een kussen gewurgd door vier andere gevangenen. En er was een meisje uit Moskou, net als ik. Ze duwden en schopten haar in het rond en sloegen met een bijl op haar in.' Ze draait zich om opdat ik haar tranen niet zal zien en loopt het doodlopende straatje in. 'Waarom? Waarom? Wat voor een land is dit?' klaagt ze zachties. 'Het vader van het kind was het hoofd van de agitatie-afdeling van het kamp, een vrijwilliger die de gevangenen na afloop van het werk de zegeningen

rij klaar en begonnen de schepen met gevangenen in Magadan te arriveren. Eindeloze colomnes slecht geklede en ondervoede gevangenen, scandaal door het ijskoude water aan land. Zij moesten hun eigen barakken bouwen, en de wachttorens rond de kampen die op de hoge rotsvanden rond de baai verreesen, en later toen de barakken gereed waren, werden ze het land in gestuurd, het moeras in, en de bergen in om een weg aan te leggen naar de goudvelden van Srednikan. En er kwamen er steeds meer toen bleek dat iedere vallei en iedere kreek goud bevatte, en tin, uranium, wolfram.'

'We noemden de boten dubbeldekkers', zegt Lukin. 'De gevangenen zaten opseengepakt als vee. De eerste gevangenen kwamen uit Leningrad, architecten, bouwmeesters, echte artiesten. Ze ontwierpen en bouwden de stad. In de eerste jaren was het leven goed', zegt hij. 'Wij, de vrijwilligers en de gevangenen, leefden als een familie, we werkten onder dezelfde omstandigheden, we aten hetzelfde voedsel, we kregen hetzelfde loon. Soms mochten de gevangenen zelfs hun familie meebrengen, en in de stad wonen. Maar in 1937 veranderde het allemaal.' Hij praat liever niet over de periode die volgde, over de Grote Terreur die de Sovjet-Unie in haar greep hield, toen de gevangenen opgesloten werden in concentratiekampen en begonnen te sterven als vliegen. Hij swaakt, na 1937, nooit meer met de gevangenen. 'Dat was verboden', zegt hij. 'Het waren tenslotte politieke gevangenen, vijanden van het volk. Ze leefden onder moeilijke omstandigheden', geeft hij toe. 'Maar wij, de vrijwilligers, hadden het ook zwaar. We moesten het land opbouwen. Er was niets toen wij hier kwamen, geen wegen, geen huizen, geen voedsel, helemaal niets. En we hebben het land gereed. Met het goud van de Kolyma hebben wij de wapens kunnen kopen om de Grote Vaderlandse Oorlog te winnen. Ik heb de Goelag Archipel van Solzjenitsyn gelezen', zegt hij. 'De haat straalt van iedere bladzijde af. Hij blijft ons leven maar bekritiseren.' Hij schudt zijn oude hoofd over zo veel haat. 'Ik zou, als ik de kans kreeg, het niet anders doen.'

'De ontginning van de goudvelden werd uitgevoerd door Dalstroj, een afdeling die rechtstreeks onder de NKVD, de voorloper van de KGB, ressorteerde. Er waren geen burgerlijke autoriteiten in de Kolyma. De directeur van Dalstroj was een alleenheerser die alleen verantwoording verschuldigd was aan de NKVD.'

In 1950 omvatte het domein van Dalstroj 3 miljoen vierkante kilometer, eenachtste van de totale oppervlakte van de Sovjet-Unie, 75 keer de oppervlakte van Nederland. Het is onbekend hoeveel gevangenen op verzoek van Dalstroj door de NKVD naar de Kolyma werden gestuurd. De geschiedenis van Dalstroj is nog niet door objectieve historici beschreven.

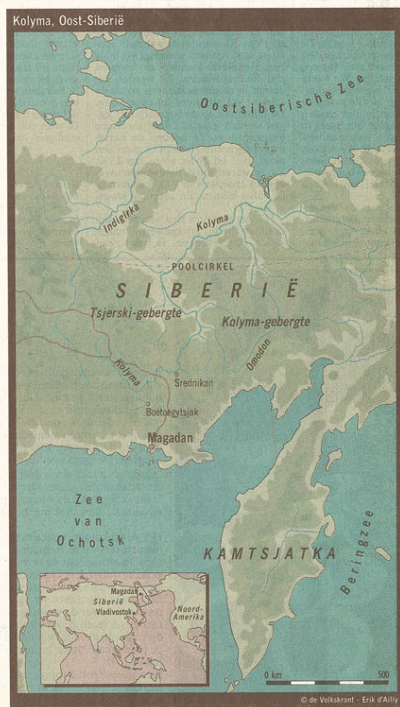
In 1932 arriveerden, volgens de spaarzame gegevens die Dalstroj zelf bekend heeft gemaakt, 10 gevangenen in Magadan, in 1933 9.328, en in 1934 27.390. Tussen 1931 en 1943 werkten er volgens Dalstroj in totaal 350 duizend gevangenen voor het bedrijf. In 1950 zou Dalstroj 239.800 werknemers hebben gehad, 49,5 pro-

cent waren vrijwilligers, de rest gevangenen.

De archieven van de NKVD zijn nog steeds niet toegankelijk voor buitenstaanders. Historici en journalisten die ze willen bestuderen, krijgen te horen dat ze zoek zijn geraakt of verbrand.

Westerse historici spreken over miljoenen gevangenen. Robert Conquest berekende in 1978 in zijn boek *Kolyma, the arctic death camps* dat tussen 1936 en 1953, toen Dalstroj werd opgeheven, en werd begonnen met de sluiting van de kampen, drie en een half miljoen gevangenen in de Kolyma zaten. Drie miljoen gevangenen overleefden volgens Conquest de strafkampen niet.

Roy Medvedev beschrijft hoe hele brigades van tweeduizend tot drieduizend mannen en vrouwen binnen één jaar in de goudvelden stierven. In 1938, op het hoogtepunt van de Grote Terreur, werden volgens Medvedev minstens vierhonderdduizend gevangenen van de honger, de kou, of van uitputting.

© de Volkskrant - Erik Pauly

EEN ANDERE PLANEET

van het marxisme-leninisme bijbracht. 'Hij hielp me', zegt ze alsof ze hem alsnog wil verdedigen. 'Hij gaf mij extra voedsel toen ik zwanger was en na zes maanden kreeg ik lichter werk.' Ik vraag of zij ook getrouwd zijn. Ze schudt haar hoofd. 'We zijn nooit getrouwd. Ik had ja gezegd als hij mij gevraagd had.'

'Ze ziet mij kijken naar haar gamelle huisje op het einde van de steeg. 'Het is niet een hut, vind je niet? Daar woon ik. Alleen. Met net genoeg geld om brood en melk te kopen.'

Toen Ivan Lukin in de zomer van 1933 in Magadan arriveerde waren de bergtoppen rond de baai nog bedekt met sneeuw. 'Wij waren pioniers', zegt hij trots, 86 jaar oud, vijf en haarscherp, de borst behangen met de hoogste sovjet-onderscheidingen. 'Er stonden vijf grote tenten op het strand tussen de larisbosken. Verder was er niets, behalve een hoop enthousiasme en vastberadenheid. Nu wonen er 160 duizend mensen in Magadan', zegt hij voldaan. 'Wij hebben dit land met onze blote handen opgebouwd.'

In 1928 hadden geologen goud ontdekt in de bergen rond de Kolyma-rivier in een woest en vijandig landschap waar slechts een enkele herder met zijn kudde rendieren leefde. Lukin vertrok met een groep van honderd vrijwilligers en veertig gevangenen naar Srednikan om een goudraffinerij te bouwen, vijfhonderd kilometer en 22 dagen lopend over een pad dat zij zelf moesten baan. 'Toen we arriveerden zette de vorst in, het was reeds eind augustus. Het vror al 50 graden toen de dalen nog niet op de houten huizen zaten. Ze hadden ons voedsel beloofd maar de honden-slees arriveerde zelden of nooit. Het was zwaar maar uitdagend werk', zegt hij, en hij laat de Lenin-orde zien die hij voor zijn pionierswerk kreeg. Na anderhalf jaar was de raffina-

HET VERVOLG 2

HET VERVOLG

- 2 Eten in een restaurant in Boekarest blijft een riskante bezigheid.
 - 3 Op nieuw land een nieuwe maatschappij – de Noordostpolder had heel wat moeten worden.
 - 5 De zesmiljoenste woning van Nederland. Een vide meer dan de vijf miljoenste.
 - 7 Geluhsanen heeft geen hekel aan buitenlanders, het zijn er alleen te veel.
 - 9 Sinds de Tamils is het mis met het astelbeeld van Nederland.
- Vervolgens
- 11 Er waart een curieus spook door Hilversum: de herverdeling van de ether.
 - 13 De stichting Amazone werpt licht op een onbekend stukje cultureel werk van vrouwelijke architecten.
 - 15 Het voormalige postkantoor in Amsterdam ruikt naar verse vloerbedekking en cappuccino.

HET LAND VAN DE GOUDEN AARDAPPELEN

FOTO V. MARGARITO

Goud is er nog volop in de Kolyma – al schep je het er niet meer zo uit de rivier. Maar de goudproductie stagneert. Sinds de val van het communisme en het uiteenvallen van de Sovjet-Unie heerst er chaos – de brandstof raakt op en roebels en harde valuta om het goud van de goudzoekers te kopen zijn er niet. De goudzoekers brengen hun goud daarom liever naar de Ingoesjeten, de mafiose familieclans, die nog wel goed betalen,

en die al evenveel goud moeten bezitten als Rusland zelf. Gerard Jacobs reisde vier weken door de Kolyma, het grootste eiland van de Goelag-Archipel, waar de slachtoffers van de kampen van Stalin niet eens meer begraven werden. Het land waar niets meer werkt. Vandaag het tweede van een serie van drie verhalen.

door Gerard Jacobs

HIJ SCHREEUWT en piept als een prehistorisch monster terwijl hij zich door de taiga vreet, de gesmolten permafrost vermalend in zijn schoenen. 'Het is een waardevolle dag', zegt de machinist, hoog in zijn cabine boven het masgelijke land. 'We hebben 3.500 ton land afgegraven en slechts driehonderd gram goud gevonden.' Het monster drijft op één kunstmatig meer. De taiga is permanent bevroren maar de goudzoekers pompen warm water in de permafrost om de aarde te ontdoen, zes meter diep. In de korre zomer, als de sneeuw is gesmolten, vreet de graafmachine de toplaag van de aarde, iedere dag, vierentwintig uur per etmaal. In zijn buik vervult hij de stenen, en wast en zeef hij de aarde, net zo lang schudde tot de goudschiffers, vaak niet groter en dikker dan een vingernagel, achterblijven in een met tralies afgeschermd bak in zijn buik. Het vermalen land wordt aan de achterzijde door het monster weer uitgespuugd, bergen levende gruis. 'Dit is geen land waar mensen kunnen leven', zegt de machinist nonchalant, terwijl de schoepen van het monster de taiga uitschrijven, bomen en mos vermalend, waarop een laag wilde rendieren leefden. 'Zeker niet in deze tijden van perestrojka.'

van Magadan, waar de gevangenen, als slaven opengepakt in vrachtwagens arriveerden. 'We hebben botten gevonden bij de Stoeromov-mijn', zegt de burgemeester, die het liefst zou ontkennen dat er in de sovjet-periode dwangarbeid heeft bestaan. 'We hadden ze eigenlijk moeten herbegeven', zegt ze, zonder veel spijt in haar stem. 'Maar daar hadden we geen tijd voor en geen geld. De kinderen hebben de botten begraven. Op 'hun eigen' initiatief. Maar u moet niet denigreren doen over die tijd. We geloofden in idealen. Je moet niet de nadruk leggen op de fouten', zegt ze vriendelijk. 'Je moet ze corrigeren.' Ze kijkt mij tevreden aan. 'Het was en is een zwaar leven hier. De we 's zijn buiten en in de winter vriest het vijftig tot zestig graden...' Ze begint hard te lachen. 'En we plassen in een emmer. Maar kampen, daar weten we niets van, die waren hier niet.'

De directeur van de goudmijn, Alexander Sevakov, wil niet ongevraagd overkomen. Hij heeft respect voor de doden en bij beweert hun lot. Maar de mijn directeur heeft andere zorgen, zoals alle bestuurders in de Kolyma. Het geld in het dorp is op. 'We hebben al drie maanden geen salaris kunnen uitbetalen', vertelt hij. 'We hebben mijnen zijn nog steeds verplicht het goud aan de staat te verkopen tegen een door diezelfde staat vastgestelde prijs, die gerelateerd is aan de wereldmarktprijs voor goud. Maar de mijnen kunnen nu zelf beschikken over de winst die ze maken, of opdraken voor het verlies. President Jeltsin heeft bevonden begin dit jaar per decreet besloten dat privé-personeel een licentie kunnen kopen om goud te graven, op voorwaarde dat zij het goud aan de staat zullen verkopen. Volgens niet bevestigde berichten beschikt de mafia inmiddels over een goudvoorraad die minstens even groot is als die van de Russische staat. De goud-mafia zou geleid worden door twee clans, de Moetsjolski en de Auser, families die behoren tot de Tsjetsjen-Ingoesjeten, een volk in de Kaukasus.

EEN ANDERE PLANEEET

De (voormalige) Sovjet-Unie was en is – een van de belangrijkste goudproducenten ter wereld. Hoeveel goud het land bezat, en waar het gewonnen werd, was van de vele, en best bewaarde geheimen van het communistische regime. Nu, in deze dagen van chaos en anarchie, ligt het land open voor de nieuwsgierige buitenstaander. Niemand heeft meer de autoriteit, of het lef, om hem tegen te houden. De belangrijkste goudvelden liggen in het oostelijke deel van Siberië, langs de Kolyma-rivier in het Tsjerski-gebergte, dat vermeld is naar de Poolse banneling die op het einde van de vorige eeuw het gebied in kaart bracht. Het eerste goud werd gevonden in de jaren twintig en vanaf dat moment werd het onberzame gebied opengelegd. Jonge communisten, vrijwilligers die het barre klimaat troetserden om een Nieuwe Wereld te bouwen en die 'de bezetenen' werden genoemd, trokken de bergen in, en iedere vallei, iedere kreek bleek goud te bevatten. De geologen en de ingenieurs werden gevolgd door de dwangarbeiders. Honderdduizenden, misschien wel miljoenen gevangenen, veroordeeld tot 10 of 25 jaar dwangarbeid, vaak voor niet meer dan het vertellen van een politieke anekdote, werden naar de goudvelden gestuurd – en slechts een enkeling overleefde de straf. De ontginning van het gebied – een van de grootste van de Sovjet-Unie – 75 keer Nederland – werd uitgevoerd door Dalstroj, een onderneming die rechtstreeks ressorteerde onder de NKVD, de voorloper van de KGB. De directeur van Dalstroj regerde het gebied als een onderkoning. De Kolyma was het grootste eiland in de Goelag-Archipel. Nog steeds noemen de bewoners van de Kolyma de rest van de Sovjet-Unie 'het vasteland'.

een bezwene goudvoorraad van dertig ton. We produceren per jaar twee ton voor de prijs van grofweg 1400 roebel per gram. We leveren ons goud aan de staat, maar we hebben nog steeds geen geld ontvangen. De inflatie is zo hoog dat de drukpersen het niet meer kunnen bijhouden. Althans dat beweren ze in Moskou. Wij leven hier aan de rand van de wereld. Er ligt nog een dorp verderop langs de weg en dan houdt de weg op, en de bewoonde wereld. Wij zijn altijd als laatste aan de beurt.' Ik vraag of de mijn rendabel is. Hij begint smakelijk te lachen. 'Wie weet', zegt hij. 'Vorig jaar kreeg ik 60 roebel voor een gram goud, nu 1400. Maar ze drukken nu biljetten van 5000 roebel, heb ik gehoord. Vorig jaar kon ik daarvoor zes maanden op vakantie. Nu kan ik er nog geen fiets voor kopen. Misschien is het volgende jaar nog slechts genoeg voor een pakje sigaretten. Het is een chaos', zegt hij. 'We driften midden op de rivier in een draaikolk. En ik kan alleen maar hopen dat we ooit te oever zullen bereiken. Het geeft niet welke', zegt hij. 'Als er maar een einde komt aan de chaos.'

de Krant Moskovskie Novosti publiceerde vorig jaar als eerste de tot dan toe geheime cijfers over de goudproductie in de landen van de voormalige Sovjet-Unie. De goudvoorraad bedroeg in 1991 volgens Moskovskie Novosti, 484,6 ton, 300 ton minder dan in 1990. De goudproductie was in 1991 230 ton, 7 ton minder dan in 1990. De goudexport bedroeg in 1991 391,1 ton, 161 ton meer dan de totale productie in dat jaar. Zeventig procent van het goud wordt gewonnen in Rusland, vijftien procent in Oezbekistan en vijf procent in Kazachstan. Vijftien procent van het goud wordt gewonnen in de Kolyma. De meeste goudmijnen zijn het afgelopen jaar zelfstandig geworden. De

bevrigd werd door de geallieerden en zijn hart zich met heimwee. 'Ik wilde iedere Rus onarmen', zegt hij. 'Maar ze zeiden: Jij schud, we sturen je naar het land van de wolven. Stalin stuurde alle krijgsvangenen naar Siberië omdat een Russische soldaat zich niet gevangen mocht laten nemen.' Margarito ontsnapte aan verbanning naar de Kolyma omdat hij een paar woorden Duits sprak en hij werkte tot 1949 als tolk in het Russische bezettingsleger. In 1962 kwam hij vrijwillig naar de Kolyma, gesprepen door de goudkoorts. Hij vertelt hoe hij in die jaren het goud uit de rivier schepte, soms dienst twee gevangenen uit het kamp. Ze werden gesprepen en doodgeschoten. Niemand kon ontsnappen in de wildernis van de Kolyma. Zij werden veroordeeld tot drie jaar dwangarbeid in de goudmijnen. 'Zo ging het', zegt ze, 'in die dagen. Ik werd naar Maja-kovskaja gestuurd, een groot kamp met vijf tot zeventienhonderd gevangenen. Ik moest hooi kappen. Ik zei tegen de bewakers: Vandaag zit je achter het prikkeldraad. Morgen kun je een oede jurk aan.' Dan staat ze op en gaat zich omkleeden. Viktor Margarito zat drie jaar in een Duits concentratiekamp. Toen hij

kampen waren klein', vertelt hij. 'Daar woonden gevangenen die hout moesten kappen, soms was de groep niet groter dan 1 of 2 brigades, 35 tot 70 man. Andere kampen waren groot, 7.000 mannen en vrouwen.' Hij weet niet hoeveel gevangenen er in totaal waren. 'De Kolyma is een groot massagraf', zegt hij. 'Het goud maakte de leiders van dit land gek.' 'Zelfs wij kunnen ten onder gaan', beweert Vladimir Christov, de directeur van de goudraffinerij in Soesoeman. 'Wij staan op het punt om bankroet te gaan. We leven op het goud maar wij hebben geen brandstof om onze machines te laten draaien. Wij verplaatsen per jaar met onze bulldozers en graafmachines 45 miljoen kubieke meter grond. 's Zomers verbruik ik iedere dag 110 ton diesel. Ik kreeg deze zomer maar 50 ton per dag. Na half juli heb ik niets meer ontvangen. Wij hebben het werk al voor het grootste deel moeten stopzetten. Het is een ramp', zegt hij, en dan flitst er een jongensachtige lach over zijn gezicht. 'We zullen het wel overleven. Wie hier in het Hoge Noorden wil leven en werken moet een gevangene optimist zijn. Zoals wij zeggen in de Kolyma is het twaalf maanden winter en de rest is zomer.'

Hij wil niet zeggen hoeveel goud zijn mijn produceert. De cijfers zijn officieel nog steeds geheim. Hij produceert niet iets minder, zegt hij, dan de mijn in het naburige Jagodnoje, waar de eerste tien jaren van de Kolyma goud werden. 'Het eerste goud in Soesoeman werd in 1936 ontdekt. De raffinerij waarvoor Christov directeur is, werd in 1939 geopend. 'Het was een zomer-kamp hier', zegt hij, als ik vraag naar de werk- en leefomstandigheden van de gevangenen. 'Maar ik ben van een andere generatie, een beschaafde ge-

Christov heeft louter hoon voor de incompetentie roering in Moskou. President Jeltsin heeft in het kader van de privatisering van de economie besloten dat privé-personeel nu ook goud mogen delven. 'Het is een farce', zegt Christov. 'De maatregel is bedoeld om avonturiers naar het Hoge Noorden te lokken, om de leeloop te stoppen. Maar het makkelijke goud, dat je in grote klompen uit de rivier plukt, is al lang verdwenen. Je hebt nu graafmachines nodig, hoogwaardige technologie. 'Het is een farce', zegt hij weer. 'Z'als alles in dit land momenteel een doller, dure graaf is geworden. We houden elkaar voor de gek. Ik betaal een privé-goudzoeker 1420 roebel per gram. En dan ga ik belastingen inhouden. Geen inderdaad krijg ik 500 roebel per gram. Ik betaal 75% in roebels en 25% in harde valuta. Maar ik heb geen harde valuta. Dus gaan ze direct met hun goud naar de Ingoesjeten, naar de zwarte markt, die kopen het goud voor 800 roebel, cash in het handje.' Christov blijft in Soesoeman. De mijn is het afgelopen jaar geprivatiseerd. Hij weet ook niet exact wat het betekent, maar de totale waarde van de mijn is door de staat vastgesteld op 250 miljoen roebel. 'Dat is een schijnfeest', zegt hij vrolijk. 'Een graafmachine kost nu al 10 miljoen.' 140 Miljoen roebel is in de afgelopen maanden in de vorm van aandelen overgedragen aan de mijnwerkers die meer dan vijf jaar in het bedrijf hebben gewerkt. In werkelijkheid is de mijn, volgens Christov, vele miljarden roebels waard. De aandelen zijn nog niet verhandelbaar maar Christov is vast van plan alle aandelen op te kopen zodra het mogelijk is. 'De mijnwerkers hebben geen interesse in aandelen. Zij willen bar geld. En dan is de mijn van mij', zegt hij vrolijk lachend.

In de Kolyma is het twaalf maanden winter, de rest zomer

Vervolg van pagina 5

HIJ VERTELT dat ze verwachten ieder jaar 20 duizend ton steen uit de nieuwe mijn te halen. Iedere ton bevat gemiddeld 18 gram goud. 15 Procent van het goud gaat verloren tijdens de raffinage en eindigt buiten op een grote vuilnishoop. Per jaar zal de mijn 400 kilo goud opleveren. De raffinaderij had op 1 juli geopend moeten worden. Maar de pompen die het goud moeten wassen zijn nog steeds niet gearriveerd. 'We verliezen een heel jaar', zegt Džjanov betueter. 'En dat is 400 kilo goud.'

'Ik verdien 15 duizend roebel per maand. Dat is geen slecht salaris', vertelt hij aarzelend. 'Maar ik krijg slechts tweeduizend roebel uitbetaald. De rest wordt op mijn bankrekening gestort. Ik kan per keer duizend roebel bij de bank opnemen. Maar dan moet ik twee dagen in de rij staan, want er is maar één bank, één loket, en één bankbediende en die helpt maar acht klanten per dag. Dus de meeste arbeiders nemen ontslag. 70 Procent van het goud wordt nu door privé-goudzoekers gewonnen', beweert hij. En het meeste goud eindigt op de zwarte markt, bij de Ingoesjeten, bij de mafia. 'We zien er misschien stom uit', zegt hij ongevraagd, 'maar we zijn het niet.'

'Het goud verdwijnt naar de Ingoesjeten', geeft Nikolaj Noritsjichin toe. 'Misschien wel meer dan de helft.' Vroeger, voordat Gorbatsjov aan de macht kwam, was de Kolyma een gesloten gebied: ook sovjetburgers mochten alleen met speciale toestemming in de Kolyma verblijven. Zodra

Gorbatsjov de grenzen opende, kwamen de Ingoesjeten, die de zwarte markt overnamen.

'Het is een gesloten, hechte gemeenschap', vertelt Noritsjichin. 'Het zijn moslims uit de Kaukasus. Ze smokkelen het goud naar het vasteland. Ze doen het niet zelf. Ze gebruiken Russische vrouwen. Ze stoppen het goud in een condoom en die verbergen ze in hun vagina. We hebben wel eens drie kilo gevonden.' Hij lacht. 'Ze gebruiken nooit hun eigen vrouwen. Ze zijn zeer traditioneel. We hebben wel eens 17 kilo in een fles champagne gevonden. We vinden maar een klein deel van het goud', geeft hij toe. 'We kunnen de grenzen niet bewaken.'

Ik vraag of hij mij kan introduceren bij de Ingoesjeten. Hij lacht weer en laat zijn gouden tanden zien. 'Gemaakt door de Ingoesjeten', zegt hij. 'Ik vertel niet waar je ze kan vinden. Dat is mijn geheim. Ze leven in de bergen, geïsoleerd en goed beschermd. Ze ontvangen mij heel gastvrij. Ze slachten zelfs een lam voor mij. En toen maakten ze een nieuw gebit. Prima kwaliteit. Veel beter dan de Russische gebitten. Dat is inferieure kwaliteit zilver.' Hij wil niet vertellen waar ik de mafia kan vinden. 'Ze laten niemand toe. Het is een ondoordringbare gemeenschap. Ze zijn onderling heel solidair, veel meer dan wij, Russen.' Hij staart somber voor zich uit. 'De familie-oudsten hebben de leiding. Ze worden gerespecteerd door de jonge generatie. Wij Russen hebben onze eigen ouders verraden.

Wij gaven ze aan als koelakken in naam van het socialisme. Wij hebben God vergeten en zo verloren we onze barmhartigheid. De Ingoesjeten hebben hun tradities bewaard. We zijn geen partij voor hen.' Ik dring aan, maar hij schudt zijn hoofd. 'De afgelopen maand zijn er rellen geweest in Soesoeman tussen de Russen en de Ingoesjeten. We moesten zelfs de hulp van de speciale oproerpolitie in Magadan inroepen. De Ingoesjeten hebben het geld. Zij kopen alles in Soesoeman op, de woningen, het voedsel, de auto's. De jonge Ingoesjeten pikken zelfs de Russische meisjes in. Dagenlang is er gevochten in de stad', vertelt hij. 'Toen grepen de clan-oudsten in. Zij hebben de rust hersteld. Ze hebben de jongeren teruggestuurd naar de bergen. Ze vormen een staat binnen de staat. Ze spreken hun eigen recht.'

■

'We lopen op goud en we leven in de strom.' Ze werpt me een stralende glimlach toe, terwijl ze de goudkorrels op de weegschaal legt. 'Zes kilo en achthonderd vier en zeventig gram in dik drie uur. Dat is niet slecht. Gemiddeld wassen we 14 tot 15 kilo per dienst, soms 20. Maar nooit minder dan 10 kilo.'

Ze ziet begeerte in mijn ogen. En ze speelt er mee. 'Na twaalf jaar ben ik ieder gevoel van opwinding kwijt', zegt ze. 'Het is net als in het huwelijk. Goud is voor mij hetzelfde als aardappelen.'

Olga Lisenko is ploegbaas op de

FOTO GERARD JACOBS

Froenze-mijn op de afdeling waar de goudkorrels gescheiden worden van het steen. Zij draait de nachtdienst. Buiten weigert het donker te worden. Er wordt de hele nacht doorgewerkt. Het goud arriveert met een vrachtwagen en wordt slechts door één vrou-

welijke agente met een pistool in een stug leren holster bewaakt. Het houten gebouw waar het goud wordt gewassen wordt door één slaperige agent bewaakt. Hij heeft al 36 uur dienst. Binnen ligt het goud in de krakemikkerige kluis, meer dan 140

kilo. 'We leven op het einde van de wereld', zegt Nikolaj Noritsjichin geruststellend. 'Je kunt het goud wel stelen, maar waar moet je heen?' 'We wassen alleen goud in de zomermaanden', legt Olga uit. 'In de winter werken we in het centrale ke-

telhuis. Dan scheppen we kolen in de verwarmingsketels. Werk is werk. Geld is belangrijk', zegt ze, terwijl de volgende schaal met goud binnenkomt. 'En een goed huis. Ik schaaft me dood. Ik woon samen met mijn man en dochter van 19 op 24 vierkante meter. Ik heb twee kamers en het toilet staat in de tuin. Weet je wat het verschil is tussen vrouwen in de Kolyma en vrouwen op het platteland? Hier hebben de vrouwen allemaal een zwarte ring op hun achterwerk omdat ze het hele jaar vastvriezen aan het toilet. Ik verdien tweeduizend roebel per maand. Dat is genoeg om één keer naar de winkel te gaan. Genoeg voor anderhalve kilo vlees, een kilo boter, wat snoep en een fles wijn. Ik heb drieduizend roebel op de bank', zegt ze. 'Reken maar uit. En ik was al twaalf jaar goud. Iedereen wil weg', vertelt ze. 'We kwamen naar de Kolyma omdat de lonen hier hoger waren dan op het vasteland. We waren bereid om de strenge winters te verdragen, om tijdelijk te leven zonder stromend water, zonder toilet. We wilden snel rijk worden. En we werden rijk. Maar nu is ons spaargeld niets meer waard. Eén verhuiscontainer kost 40 duizend roebel. We kunnen niet weg. En de kosten van levensonderhoud zijn hier nu twintig keer zo hoog als op het vasteland. Dus we zitten klem', zegt ze. 'Eeuwig veroordeeld om goud te wassen.' En ze werpt me weer haar stralende glimlach toe. 'Het zijn echt net aardappelen.'

GERARD JACOBS

